

M I C H A L L U K E Š

Československé bezpečnostní orgány v boji proti maďarské iredentě 1918 – 1930. Praha : FF UK – Ústav českých dějin, 2007. – 207 s.

P o s u d o k na dizertačnú prácu

V hlavných rysoch ide pôvodnú vedeckú prácu, ktorej ambíciou je zmapovať a analyzovať najdôležitejšie aspekty činnosti československých bezpečnostných orgánov v boji proti maďarskej iredente, časovo ohraničenej v prvou dekádou existencie medzivojnového Československa.

Úvod práce, s podkapitolami *Štruktúra a pramene a Iredenta*, má charakter skôr rozsiahlej záložky propagačného informatívneho charakteru alebo stručnej anotácie do odborného časopisu. Chýba mi tu zdôvodnenie a vysvetlenie prístupu k zvolenej metodológii a koncepcii spracovanej dizertačnej práce. U autora však oceňujem zhodnotenie stavu historického poznania, ktorý v stručnosti načrtáva a o ktorý sa v jednotlivých častiach tejto práce opiera. Zároveň približuje prehľad primárnych zdrojov v archívoch v Českej republike a Slovenskej republike a všetkých relevantných archívnych fondov k téme, z ktorých čerpal. Kvalite práce a nadobudnutým poznatkom by určite prospel archívny výskum a vytáženie takého fondu, akým je napr. *Polícajné riaditeľstvo v Bratislave 1920 – 1950* v Slovenskom národnom archíve (SNA) v Bratislave. Rovnako si dovoľím upozorniť, že Vojenský historický archív (VHA) sa už pred dvomi rokmi presťahoval z Trnavy do Bratislavy, a preto by bolo náležité správne používať odkazy v poznámkovom aparáte. Na druhej strane vysoko hodnotím úvod do problematiky iredenty, jej koncept, vymedzenie a charakteristiku jednotlivých etáp, s dôrazom na maďarskú iredentu v medzivojnovom období.

Jadro dizertačnej práce obsahuje štyri samostatné kapitoly, ktoré sú ďalej rozčlenené do jednotlivých kapitol venovaných vybraným témam načrtnutej problematiky. V kapitole *Česi a Slováci pri vstupe do spoločného štátu* sa autor snaží uviesť čitateľa do reality na sklonku prvej svetovej vojny a do okolností vzniku ČSR. Osobitne sa v nej venuje problematike preberania čs. štátnej moci na území Slovenska na prelome rokov 1918 – 1919. Nasledujúca kapitola, pod názvom *Československé spravodajské orgány*, sa snaží analyzovať a zachytiť základný rámec vzniku, organizačnej štruktúry, personálneho obsadenia a činnosti čs. spravodajstva, s dôrazom na jeho vlastný boj s maďarskými spravodajskými službami, ich stratégiou a propagandistickými aktivitami vyvíjanými proti Československu. Z hľadiska nových poznatkov sú veľmi zaujímavé konkrétne sondy do tejto problematiky, napr. prípad Otta Szendrödyho, dvojitého agenta pri Čs. vojenskej misii v Budapešti, či informácie o činnosti maďarskej komunity v Prahe a jej úlohe, ktorú zohrala v iredentistických zámeroch vedených proti ČSR. Podľa môjho názoru však k problematike čs. spravodajských orgánov, potiaľne čs. vojenského spravodajstva bolo v poslednom období publikovaných viacero prác, na ktoré mohol autor prinajmenšom reflektovať. Možno spomenúť: *TITL, F.: Rekonstrukce vývoje organizační struktury a personálii československého vojenského výzvědného zpravodajství (do 15. března 1939)*. Praha : GŠ – Inspektorát vojenské zpravodajské služby AČR [v rukopise sa napr. nachádza v študovni VÚA-VHA v Prahe]; *KOKOŠKA, J. – KOKOŠKA, S.: Spor o agenta A54. Kapitoly z dějin československé zpravodajské služby*. Praha : Naše vojsko, 1994; *MORAVEC, F.: Špion jemuž nevěřili. Vydání třetí (opravené)*. Praha : Academia, 2002; *ČAPLOVIČ, M.: Organizácia a činnosť Československej vojenskej spravodajskej služby v rokoch 1919 – 1939*. In : Ferencuhová, B. a kol. : Slovensko a svet v 20. storočí. Kapitoly k 70. narodeninám PhDr. Valeriána Bystrického, DrSc. Bratislava : Prodama s.r.o., 2006, s. 80-97.

Ďalšia kapitola *Prípad Vojtecha Tuku*, je venovaná azda najväčšej politickej kauze so špionážnym pozadím, ktorá v konečnom dôsledku mala výrazný dopad na

politický a verejný život republiky, s osobitným zreteľom na vývoj česko-slovenských vzťahov. Michal Lukeš sa objasneniu tejto kauzy venuje podľa môjho názoru veľmi detailne a fundovane. Spracovanie tohto problému možno oprávnenne považovať za najlepšie zvládnutú časť dizertačnej práce. V záverečnej kapitole *Spôsoby obchádzania mierových dohôd* autor sústredil svoju pozornosť na potenciálne vojenské nebezpečenstvo zo strany Maďarska, ktoré rôznou skrytou i otvorenou formou sa snažilo obchádzať mierové dohody. Osobitne približuje poznatky, ktorými disponovali čs. bezpečnostné a spravodajské orgány. Napríklad o tajnej výstavbe maďarskej brannej moci, jej vyzbrojovaní, vytváraní mobilizačného systému a budovaní záloh formou rôznych telovýchovných či polovojenských organizácií (osobitne Levente).

Možno konštatovať, že autor vo svojej práci zúročil doterajšie výsledky dlhodobého štúdia, so zreteľom na československé spravodajské orgány a tzv. Tukovu aféru, pri ktorom zhromaždil dostatok materiálu v podobe archívnych dokumentov, súdobej tlače, prameňov, literatúry a i. Rovnako sa snažil využiť najnovšie poznatky v publikovaných prácach, vedeckých štúdiách a odborných článkoch, predovšetkým v českej a slovenskej historiografii. Práca sa v prvom rade opiera o archívne pramene a literatúru. Spracovanie oboch zdrojov informácií, vzhľadom na ich zlomkovitosť a rozptýlenosť vyžadovalo veľa intenzívneho výskumu. Nazhromaždený materiál umožnil autorovi načrtnúť konzistentný obraz jednotlivých vytýčených problémov a ich spojením do súvislosti prispieť k pochopeniu tejto problematiky, ktorá bola doposiaľ spracovaná iba okrajovo. Na pomerne malom priestore, ktorý má k dispozícii, sa mu podarilo načrtnúť taký obraz skúmaného objektu, ktorý poznanie posúva dopredu, zároveň je aj dobrým východiskom k analytickým rozborom a ďalším výskumom jeho jednotlivých komponentov, aspektov, období i tendencií.

Posudzovaná dizertačná práca spĺňa atribúty pôvodnej vedeckej práce. Navyše, je spracovaná zaujímavou a pre čitateľa pútavou formou. Autor svoje závery a hodnotenia opiera o konkrétne podložené výsledky vedeckého výskumu a doposiaľ mu známe archívne, vedecké, literárne a iné pramene. Prácu PhDr. Michala Lukeša *Československé bezpečnostní orgány v boji proti maďarské iredentě 1918 – 1930* odporúčam prijať na obhajobu.

mjr. Mgr. Miloslav ČAPLOVIČ, PhD.

Vojenský historický ústav

Práca sa odporúča na obhajobu.
Miloslav Čaplovič

V Bratislave 27. apríla 2007